

ПРАВНО СХВАТАЊЕ СПОР МАЛЕ ВРЕДНОСТИ

У споровима мале вредности вишеструко (друго) укидање истоврсних пресуда није дозвољено.

Образложење

У судској пракси је спорно да ли је могуће вишеструко укидање првостепене пресуде у споровима мале вредности (тумачење чл. 383. ст. 3. и 4. и 387. став 3. у вези члана 467. ЗПП)¹?

По становишту израженом у једном делу судске праксе (Привредни апелациони суд и виши судови са подручја Апелационог суда у Крагујевцу) другостепени суд је овлашћен да укине првостепену пресуду у спору мале вредности више пута. Свој став образлажу тумачењем садржине члана 383. став 4. ЗПП у коме је кључна реч "осим" – изузеци у које спадају спорови мале вредности; да првостепени судови веома често чине битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 7. (незаконитим поступањем, а нарочито пропуштањем достављања странци није дата могућност да расправља пред судом) и тачке 9. (страначка способност и заступање) па ако у овој врсти жалбених поступака другостепени суд уопште не може да закаже расправу и отклони битне повреде то се у циљу утврђивања материјалне истине мора допустити вишеструко укидање имајући између осталог у виду и висок имовински цензус нарочито у привредним споровима. Осим тога, заказивање главне расправе и извођење доказа, нарочито пред Привредним апелационим судом је нерационално због високих трошкова учесника.

По другом становишту првостепена пресуда у спору мале вредности не може се вишеструко укидати јер се и у овој врсти спорова у односу на другостепени поступак примењује не само опште правило из члана 387. став 3. ЗПП, које не дозвољава вишеструко укидање, већ такав закључак произилази из друкчијег (супротног) тумачења члана 383. став 4. ЗПП.

Чини се да је друго становиште правилније из више разлога.

¹ Члан 383. став 3. гласи: "Ако веће другостепеног суда нађе да је ради правилног утврђења чињеничног стања потребно да се пред другостепеним судом понове већ изведени докази или докази чије је извођење одбио првостепени суд, може да закаже расправу пред другостепеним судом".

Члан 383. став 4. гласи: "Другостепени суд ће да закаже расправу и одлучи о жалби и захтевима странака кад је у истој парници првостепена пресуда већ једнапут била укинута, а побијана пресуда се заснива на погрешном и непотпуном утврђеном чињеничном стању или су у поступку пред првостепеним судом учињене битне повреде... осим ако се побија пресуда на основу признања... одрицања... пропуштања... изостанка... без одржавања главне расправе, односно ако се ради о пресуди у спору мале вредности".

Члан 387. став 3. гласи: "У случају да је првостепена пресуда већ једнапут била укинута, другостепени суд не може да укине пресуду и упути предмет првостепеном суду на поновно суђење".

Члан 467. гласи: "Ако у одредбама ове главе није другачије прописано, у поступку о споровима мале вредности сходно се примењују остале одредбе овог закона.

Норму из члана 387. став 4. ЗПП треба схватити као наредбу (забрану) законодавца (опште правило) која важи за све врсте жалбених поступака (у посебној глави нема правила која ову одредбу стављају ван снаге). Јасна императивна правила се не тумаче. Циљ тог правила је поштовање члана 6. Европске конвенције о људским правима и члана 32. Устава у погледу права на правично суђење односно на суђење у разумном року као једног од кључних елемената овог права. У више одлука Европског суда за људска права а и Уставног суда указује се да држава мора да обезбеди механизам за брже решавање судских спорова јер је ефикасност један од елемената правде (правичног суђења) и да вишеструким укидањем чини повреду права на правично суђење због чега се обавезује на накнаду штете.

Када се испуне процесне претпоставке за одлучивање о жалби (чл. 377-382. ЗПП) жалбени суд по правилу одлучује без расправе (члан 383. став 1. ЗПП). Али, ако другостепени суд "нађе" (процени) да је због неправилно утврђеног чињеничног стања потребно поновити изведене доказе, или извести оне чије је извођење одбијено, "може" (а не мора) да закаже расправу (члан 383. став 3. ЗПП). На први поглед ово правило не важи за жалбени поступак у споровима мале вредности јер се жалба у овој врсти спорова не може изјавити због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања већ само због битних повреда и погрешне примене материјалног права. Међутим и у овој врсти спорова изузетно се може први пут заказати расправа пред другостепеним судом ако је непотпуно утврђено чињенично стање последица погрешне примене материјалног права (аналогија са ревизијским правилом из члана 416. став 2. ЗПП). У том случају другостепени суд може да утврђује чињенично стање, отклања битне повреде и по правилу спор коначно пресуди.

Правило из члана 383. став 4. ЗПП не важи (између осталог) за спорове мале вредности и не може представљати основ за вишеструко укидање. Наиме, када у редовном поступку другостепени суд утврди да је у поновљеном жалбеном поступку првостепена пресуда мањкава због учињених битних повреда или погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања, нема могућност процене већ мора ("заказаће") да закаже расправу и због забране из члана 387. став 3. ЗПП, битне повреде отклони и спор дефинитивно пресуди без укидања и враћања првостепеном суду, осим спорова мале вредности. Пошто су у овој одредби кључне речи "заказаће" и "осим" ово правило (о обавезном заказивању расправе) не важи за спор мале вредности.

Ако би се прихватило прво становиште дошли би у апсурдну ситуацију да у сложеним и компликованим (тешким) споровима и значајним по вредности или по врсти, постоји забрана вишеструког укидања, а у споровима малог значаја та забрана не постоји.

У „Препорукама“ Комитета министара Савета Европе бр. Р/95/5 указује се на хитност решавања не само одређених врста спорова већ и спорова мале вредности па се чак предлаже да државе треба да размотре предузимање свих или неких од мера ради унапређивања жалбених поступака тако што ће одређене категорије предмета изузети (нпр. у неким споровима мале вредности не дозволити жалбу - члан 3).

Циљно тумачење захтева да свему треба додати сумарност поступка и мању наглашеност за утврђивањем материјалне истине у споровима мале вредности која је изражена кроз ЗПП и то: да се тужба не доставља на одговор; да се не заказује припремно рочиште (члан 472); да је ограничена садржина записника о главној расправи (члан 474); да када тужилац не дође на рочиште за главну расправу а уредно је позван сматра се да је повукао тужбу (члан 475. став 1); да ако тужени не дође на рочиште за главну расправу а уредно је позван суд ће донети пресуду због изостанка (став 2), да се пресуда објављује одмах и да је одређена садржина пресуде (члан 477); да су ограничени жалбени разлози на битне повреде и погрешну примену материјалног права (члан 479. став 1); да је рок за изјављивање жалбе осам дана; да је скраћен парнициони рок и да ревизија није дозвољена (члан 479. став 6. ЗПП).

Посебно треба нагласити да се по члану 479. став 2. ЗПП поводом жалбе у поступку о споровима мале вредности не примењују правила из члана 392. ЗПП („да се не може укинути пресуда због нових чињеница и нових доказа и ако је због погрешне примене материјалног права чињенично стање било непотпуно утврђено или ако је то законом прописано“).

Дакле, из свега реченог произлази да због прописаних изузетака из члана 383. став 4. ЗПП другостепени суд у „маличним“ споровима, а у поновљеном жалбеном поступку не може уопште да закаже расправу без обзира да ли се пресуда заснива на погрешно или непотпуно утврђеном чињеничном стању или су пред првостепеним судом учињене битне повреде одредаба парничног поступка. Јасно је да овај став важи само у случају идентитета раније и садашње пресуде која се у жалбеном поступку испитује (примера ради мериторна одлука без обзира да ли је и раније усвојен, а други пут одбијен тужбени захтев).

Али у случају да се после првог укидања донесе пресуда због изостанка или пресуда на основу признања или донесе решење о повлачењу или одбацивању тужбе, могуће је такву пресуду или решење укинути поново јер нема суштинског идентитета између раније пресуде и по други пут ожалбене. Изузетак важи и у случају када Уставни суд поништи другостепену одлуку вишег суда и нареди доношење нове (нема идентитета између поништења и укидања одлуке јер се поништењем ранија одлука уклања из правног живота и сматра се да никада није била донета).

У случају да првостепени суд упорно чини апсолутно битне повреде одредаба парничног поступка, због које би се првостепена пресуда морала укинути, због немогућности другог укидања, а због поштовања члана 6. ЕКЈП и уставних правила о правичном суђењу, другостепени суд изузетно може да отвори расправу, отклони битну повреду и спор коначно пресуди.

(Правно схватање усвојено на седници Грађанског одељења од 10.03.2015. године, образложење верификовано 07.04.2015. године)